

МАЙСТРИ ПЕРА

Анотація: в статті йдеться про життя та творчість письменників та поетів, які народилися в Бердичеві.

Ключові слова: Борис Арнольдович Вакс, Михайло Степанович Громека, Владислав Козловський, Яків Соломонович Пан, Джо Сверлінг.

Борис Арнольдович Вакс (1889, Бердичів, Житомирський повіт, Київська губернія, Російська імперія — осінь 1941, під Вязьмою) — російський радянський драматург і театральний критик, перекладач, журналіст.

Народився в 1889 році в Бердичеві. Перед Жовтневою революцією емігрував з Росії через політичні мотиви. Навчався в університетах Італії і Швейцарії. Після перемоги більшовиків повернувся в країну. В громадянську війну — воєнком Оперативного управління штабу Туркестанського фронту, начальник політвідділу Управління по формуванню і навчання військ, завідувач політвідділом Туркфронту.

Після війни працював у Народному комісаріаті закордонних справ. У складі делегації Української РСР брав участь в Генуезькій конференції.

У літературному середовищі був відомий в першу чергу як драматург. Автор п'єс — «Паризька комуна», «Поки вони билися» (поставлена в філії Малого театру в 1927 році). В кінці 1930-х років жив у Лаврушинському провулку в одній квартирі зі Шкловськими і Харджієвим. У Шкловських під час приїздів до Москви зупинявся Мандельштам, який зобразив Вакса, стурбованого ремонтом своєї кімнати, як «ремонтнодихаючого Вакса».

Працював у відділі друку ЦК ВКП(б), виконкомі МОПР, заступником головного редактора газети «Кіно», завідувачем іноземним відділом газети «Вечірня Москва», відповідальним секретарем журналу «Наука і життя», відповідальним секретарем Спілки революційних драматургів.

Під час Другої світової війни Борис Вакс вступив до народного ополчення і був направлений в 1-й батальйон 22-го стрілецького полку 8-ї Краснопресненської дивізії, де сформувалися дві письменницькі роти. Він був призначений політруком однієї з рот. Під час битви за Москву потрапив в оточення і пропав безвісти в жовтні 1941 року.

Однак, згодом був випущений секретний наказ, в якому Вакс звинувачувався в переході на сторону ворога. За даними армії, він проживав на території Смоленська, працював в якості перекладача і носив німецьку військову форму. Подальша його доля невідома.

До творчого доробку належать п'єси: «Поки вони билися», «72 дні: епізод з часу Паризької комуни», «Москва тут ні при чому!», «Вовчі ями», «Рвач», «Пристань» «Спадкоємець Раффке і К °».

Переклади: Торрес А., «Екстрений випуск», Толлер Е., «Справа про вбивство», Пауль Е., «Товариш міністр» [4].

Михайло Степанович Громека (3 (15) вересня 1852 Бердичів Київської губернії — 22 грудня 1883 (3 січня 1884, Санкт-Петербург) — російський літературний критик, син публіциста С.С. Громеки, брат математика І.С. Громеки.

Закінчив Седлецьку гімназію (1871) та історико-філологічний факультет Московського університету (1875). З 1876 викладав російську словесність у варшавських гімназіях, потім в гімназії в Каліші (з 1881). Відчував вплив педагогічних ідей та етичного вчення Л. М. Толстого, з яким зустрічався і листувався.

Головна літературно-критична робота «Останні твори гр. Л.Н. Толстого: Анна Кареніна» опублікована в журналі «Російська думка» в 1883-1884, потім вийшла окремим виданням і неодноразово перевидавалася.

Через душевну хворобу вийшов у відставку. Наклав на себе руки в лікарні [6].

Владислав Козловський (07.09.1832, Бердичів — 09.08.1899, Львів, Австро-Угорщина) — польський публіцист, філософ, соціолог, психолог.

Навчався в житомирській гімназії. Закінчив Імператорський університет Святого Володимира. Писав журнальні статті про філософію, переважно про англійську школу позитивістів [1].

Яків Соломонович Пан (літературний псевдонім — І. Нечаєв; (18 (31) жовтня 1906 року, Бердичів, Київська губернія — 19 листопада 1941 року, Калінінська область) — російський радянський прозаїк, письменник-фантаст, журналіст, популяризатор науки.

Яків Пан народився в Бердичеві в 1906 році в сім'ї бідного службовця. Крім Якова в родині було 18 дітей, з яких вижили десять. Рано осиротів, виховувався в дитячому будинку, навчався в комерційному училищі. У школі проявив талант до науки, але за власним розумінням не мав можливості його реалізувати в провінційному місті.

Завдяки допомозі наркома освіти А.В. Луначарського, в кінці 1921 року одержав можливість перебратися в Москву, де був прийнятий в «Будинок юнацтва» Наркомосу.

У 1922 році екстерном закінчив курс робітфаку і залишився на ньому ж в якості викладача. Вступає на хімічний факультет МВТУ імені Баумана, після закінчення якого стає

співробітником Хімічного інституту ім. Карпова. Починає публікуватися в періодичних виданнях: «Знання - сила», «Техніка», «Техніка - молоді».

Незабаром журналістика стає його основним заняттям. Разом з М.А. Лапідусом він випускає газету «За індустріалізацію», а коли цей проект закривають, переходить на роботу в редакцію журналу «Знання - сила», де через деякий час стає науковим редактором.

До 1928 року відноситься одне з перших збережених фантастичних творів Якова Пана — розповідь «Мортон». Його він публікує в журналі «Світ пригод» під власним ім'ям, але незабаром бере псевдонім — І. Нечасів. Під цим ім'ям виходять агітаційні брошури та науково-популярні нариси, останні лягають в основу першої книги Пана — «Розповіді про елементи». В 1936 році вона виграє конкурс науково-технічної літератури, організований ЦК ВЛКСМ, і в 1940 році виходить у видавництві «Детиздат».

В 1941 році Яків Пан — одружений чоловік з дворічним сином на руках. Він не підлягає призову за станом здоров'я, але рветься на фронт і записується в ополчення. Осінь 1941 року в званні лейтенанта Пан командує ротою в боях біля озера Селігер в Калінінській області. Звідси приходять останні листи, подальші сліди його губляться. За непідтвердженими відомостями, він загинув 19 листопада 1941 року.

Вже після загибелі письменника світло побачили багато його творів, які раніше не видані. У журналах друкується кілька науково-популярних нарисів, з'являється фантастичне оповідання «Білий карлик», багаторазово перевидаються «Розповіді про елементи», в тому числі за кордоном, в 1957 році публікуються глави з незакінченою фантастичної повісті «Кухня майбутнього». Розповідь «Білий карлик» увійшов до збірки 1962 року «Капітан зорельота». Яків Пан — автор 28 творів [2].

Джо Сверлінг(англ. Jo Swerling; 1897-1964) — американський письменник і сценарист.

Народився 8 квітня 1897 року в Бердичеві Київської губернії, в єврейській родині. З родиною переїхав до США, виріс в Нью-Йорку, в Нижньому Іст-Сайді, де продавав газети, щоб матеріально підтримати сім'ю. На початку 1920-х років працював в якості газетного та журнального письменника, потім почав кар'єру драматурга в тому числі для ранніх комедій братів Маркс. Сценарій свого першого фільму написав в 1921 році. Успіх Сверлінга прийшов з музичним ревію The New Yorkers (1927) і ігровим кіно Kibitzer (1929), сценарій для нього написаний спільно з актором Едвардом Робінсоном. Співпрацював з кінокомпанією Columbia Pictures, працював на Бродвеї.

У 1943 році номінувався на «Оскар» в номінації Кращий адаптований сценарій з фільмом «Гордість янкі».

Помер 23 жовтня 1964 року.

Вибрана фільмографія: 1930 — «Дами для дозвілля», 1930 — «І в дощ, і в спеку», 1931 — «Чудова дівчина», 1932 — «Недозволені», 1935 — «Все місто говорить», 1939 — «Віднесені вітром» , 1940 — «Людина з Заходу», 1942 — «Гордість янкі», 1944 — «Врятована шлюпка», 1955 — «Хлопці і лялечки» [7].

Література:

1. Козловский, Владислав // Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона: в 86 т. (82 т. и 4 доп.). — СПб., 1890—1907.
2. Лapidус, Ася. Так все и было // Семь искусств. — 2013. — Январь (№ 1).
3. Нюри́на-Ниренберг Ф.Е. Справочник «Вся Москва» (1923) — Иерусалим — М., 2002. — С. 106–123.(рос.)
4. Писатели Москвы — участники Великой Отечественной войны. — М., 1997.
5. Полищук М. Евреи Одессы и Новороссии (Социально-политическая история евреев Одессы и других городов Новороссии 1881–1904).
6. Русские писатели. 1800—1917. Биографический словарь. — Т. 2: Г—К. — М.: Большая российская энциклопедия, 1992. — С. 46.
7. Сверлінг Джо[Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/>
8. Тартаковский П.И. Социально-эстетический опыт народов Востока и поэзия В. Хлебникова, 1900—1910-е годы. — Ташкент: Фан, 1987. — 249 с.
9. Тартаковский, Маркс Самойлович <https://ru.wikipedia.org>